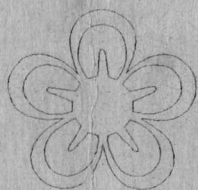

17(477)(082)

Л 64

*Літературознавство,
"Просвіта" і духовний ідеал українця*

*(Матеріали всеукраїнської
науково-практичної
конференції)*

Кривий Ріг
1994

МОВА І ДУХОВНІСТЬ НАЦІЇ

Однією з ключових у низці проблем є пошук відповіді на питання: Чому мова є однією з істотних ознак нації, домінантою її духовності?

Різні науковці питання змісту і сутності нації пов'язують в різними чинниками – від природи, її силового поля, чогось містичного, психіки – до культури духовної та матеріальної. У кожному з поглядів доля правди, безумовно, є. І все ж, попри всі розходження, загальноприйнятою є теза про те, що однією з істотних ознак нації /поряд із психікою, культурою, ментальністю тощо/ є безперечно ж мова. Саме вона точно, глибинно відображає і справжній характер, і дух народу. Гумбольдтівське визначення "Мова народу є його дух, і дух народу є його мова" є незаперечним і щодо української мови як символу нації.

У незаперечній істинності цього твердження переконують спроби перекладу на будь-яку іншу мову української народної пісні, думи чи влучного народного вислову. Вони одразу втрачають свій "дух", бо народне слово невичерпне, глибинне.

Коли йдеться про нашу національну ідентичність, про самобутність нашої духовної культури, перевага перш за все надається мові як своєрідному коду нації. Її значення в нашому житті універсальне. "Мова, – писав І.Огієнко, – це не тільки простий символ розуміння, бо вона витворюється в певній культурі, в певній традиції. В такому разі мова – це найяскравіший вираз нашої психіки, це найперша сторона нашого психічного я..."

Співзвучні до цих як за змістом, так і за глибиною осмислення проблеми думки знаходимо в науковців, культурних діячів різних часів – у О.Потебні, К.Ушинського, В.Вернадського, Т.Зіньківського, І.Дзюби, Б.Харчука та багатьох інших, які присвячували свої висліди цій проблемі.

Якщо будь-яка мова як явище людського суспільства виконує свою найголовнішу функцію – функцію спілкування /ми можемо це зробити за допомогою будь-якої мови, якою володіємо настільки, щоб задовольнити цю потребу/, то функції рідної мови значно ширші: у ній закодована своєрідна національно-культурна інформація, яку ми сприймаємо підсвідомо й інтуїтивно. З цього погляду її

цілком правомірно слід поцінувати як скарбницю національної культури. Вона і національний символ, і засіб формування й вираження національної психіки, національного мислення, національного самоусвідомлення, надбання й збереження культурної спадщини, засіб національної консолідації тощо.

Крім того, мова – це і світобачення, чи іншими словами, форма національної самосвідомості.

Оскільки народ витворює свою мову впродовж віків, вона є не лише його духовною сутністю, а й колективною пам'яттю.

Висловлюються навіть припущення, що мова безпосередньо пов'язана з антропологією^{8/}, бо зміна мови в свою чергу спричиняє зміни в півкулях головного мозку. Збіднення мови чи не є однією з істотних ознак і морального зубожіння людини.

Отже, нація має дбати про свою мову, а значить і про збереження й розвиток національної культури, традицій, духовності. Лише за такої умови збережемо свою сутність як нація цивілізована.

Список літератури

1. Білодід О.І., Кримський С.В. Мова – дзеркало культури //Мовознавство. – 1987. – № 4.
2. Вернадський В.І. Українське питання і російська громадськість //Вітчизна. – 1993. – № 1.
3. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию. – Прогресс. – М.: 1984.
4. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? //Вітчизна. – 1990. № 5 – 8.
5. Закарян О.Л. Несколько замечаний о национальном языке и двуязычии /В кн.: "Национальный вопрос и новое мышление." – Ереван. – 1989.
6. Зінківський Т. Національне питання в Росії /В кн.: "Писання Трохима Зінківського. Кн. друга. – Львів. – 1896.
7. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія життя нашого народу. Вінніпег. 1970.
8. Потебня А.А. Язык и народность /В кн.: "Этика и эстетика". – М. – 1976.
9. Ушинський К.Д. Рідне слово. – К. – 1956.
10. Харчук Б. Слово і народ.// Прапор. – 1988. – № 10.
11. Шевельов Юрій. Українська мова в I половині двадцятого століття /1900 – 1941/: Стан і статус. – Сучасність. – 1987.